

הזנחת המאבק בפשיעה בחברה הערבית: איום על הביטחון הלאומי

אפרים לביא, מאיר אלרן, מוחמד ותד | 24 ביוני, 2024 | גיליון 1870

העלייה במספר הנרצחים בחברה הערבית, מאז הוקמה הממשלה הנוכחית בתחילת 2023, נמשכת. שיעור מקרי הרצח במחצית הראשונה של 2024 (למעלה מ-100) דומה לתקופה המקבילה בשנה הקודמת, ומשקף יותר מהכפלה בהשוואה לשנת 2022. הרושם הוא, שנושא הפשיעה בחברה הערבית נעדר מסדר העדיפויות של הממשלה ומערכת אכיפת חוק, מהסיקור התקשורתי ומהשיח הציבורי. ברשות ארגוני הפשע אמל"ח רב ומגוון, המופנה כלפי אזרחי המדינה הערבים וגורם פגיעה חמורה בביטחונם האישי והפיזי. בה בעת הוא מהווה איום על החברה הישראלית בכללה ועל הביטחון הלאומי. מציאות זו, שהאחריות לה מוטלת גם על החברה הערבית עצמה ומנהיגותה, מחייבת הירתמות דחופה ומלאה של משרדי הממשלה הרלוונטיים ורשויות אכיפת החוק ליישום מדוקדק של תוכנית החומש 549 למאבק באלימות ובפשיעה ושל תוכנית החומש 550 לטיפול בנושאים כלכליים וחברתיים, המחוללים את התופעה, תוך שיתוף פעולה בין גופי הממשלה, הרשויות המקומיות וההנהגה הערבית.

מאמר זה מתמקד בהשלכות מדיניות הממשלה הנוכחית, הממשיכה להזניח את הטיפול בתופעה גם בשנת כהונתה השנייה, ולהתריע מפני הסכנות העולות מכך.

לאחר ירידה חדה שחלה במספר מקרי הרצח בחברה הערבית בשלושה החודשים הראשונים מאז פרוץ המלחמה, באוקטובר-דצמבר 2023, במחצית הראשונה של השנה (ינואר-יוני) חצו מעשי הרצח את המספר 100, ה הזהה לאותה תקופה ב-2023 - יותר מפי שניים בהשוואה לשנת 2022. נראה כי מתקבעת והולכת מגמת העלייה במספר הנרצחים בחברה הערבית, שהחלה מאז הוקמה הממשלה הנוכחית בתחילת 2023, וקיים חשש סביר, שמספר הנרצחים עד סוף 2024 יגיע לאותו היקף שנרשם ב-2023 (233).

להמחשת הזינוק [במספר הנרצחים](#), יצוין, כי **בסיכום שנתי** של 2022 עמד מספר הנרצחים על 106 - מספר שהיווה, לראשונה, ירידה של 16 אחוזים בהשוואה ל-2021, וזאת, לאחר שעלה בהתמדה בשנים שלפני כן: ב-2018 - 74, ב-2019 - 94, ב-2020 - 100 וב-2021 - 115 נרצחים.

כבעבר, מקרי הרצח מתרחשים בעיקר על רקע מאבקים פנימיים בין ארגוני הפשע, העוסקים בין היתר בגביית דמי חסות וגביית חובות בשוק השחור. ארגונים אלה אינם מורתעים וחששם מפני ידן של רשויות האכיפה נמוך. הם מזהים כיום מצב של "חור שחור" בביטחון הפנים בשל המלחמה הנמשכת, ומנצלים זאת כדי לחסל ארגוני פשיעה אחרים ולתפוש יותר שטחי פעולה. יש להניח, כי המצוקה הכלכלית המחמירה בחברה הערבית בשל המלחמה והעלייה באבטלה, מביאה לפנייה גוברת לשוק השחור מצד תושבים שנזקקים למזומנים. צפוי, כי כאשר ארגוני הפשיעה ידרשו בבוא היום מהלווים לפרוע את חובותיהם, הם ינקטו כלפיהם אמצעים אלימים, כולל רציחות. מקרי רצח מתרחשים גם על רקע סכסוכי שכנים ובתוך המשפחה.

רוב מקרי הרצח במחצית הראשונה של 2024 בוצעו באמצעות כלי נשק, ומקצתם בדקירות ובמטעני חבלה. עד כה פוענח רק מיעוט המקרים, כ-12 אחוזים. במקרה בודד בלבד תפסו תושבי כפר ערבי ארבעה יורים והסגירו אותם לידי המשטרה. בתוך כך, ניכרה בתקופה האמורה עליית מדרגה בדרך ביצוע מעשי הרצח: [שימוש בטילי לאו למטרת חיסול](#); ביצוע חטיפה ורצח תוך פרסום הודעות על מעשי הרצח [עוד לפני שהגופות נמצאו](#); ביצוע חטיפה ורצח תוך עריפת ראש, ביתור הגופה ופיזור חלקיה במקומות שונים; וכן ירי לתוך סוכת אבלים.

מבין הגורמים להמשך ההחמרה באלימות ובפשיעה ולזינוק במקרי הרצח, ניתן לציין את ריבוי ה-אמל"ח המגוון המצוי ברשות ארגוני הפשיעה. זה כולל, בין היתר, [כלי נשק לפגיעה המונית](#), לרבות רובים אוטומטיים, רחפני נפץ, רימוני רסס, לבנות חבלה, רקטות ומטולי רימונים. בעקבות המלחמה בעזה ובצפון [נגנבו מבסיסים ומשטחי ריכוז של צה"ל](#) אמצעי לחימה רבים שהגיעו גם לידי ארגוני הפשיעה הערביים, ביניהם: מא"גים, טילי לאו, לבנות חבלה ומטעני חבלה מסוג כלימגור. אמצעי לחימה אלה מציפים כיום את העולם התחתון ומביאים לירידת ניכרת במחיריהם. לאחרונה נודע, כי ארגוני הפשע החלו להסליק את אמצעי הלחימה, בין השאר בבתי קברות. גורמים עברייניים וארגוני פשע סוחרים בכלי נשק אלה ומשתמשים בהם בעיקר למטרות פליליות, אך עצם קיומו של אמל"ח כזה מהווה איום על הביטחון הלאומי של המדינה ועל החברה הישראלית בכללה.

הממשלה, המשטרה ורשויות האכיפה - מעשים ומחדלים

מעשי הרצח המתרחשים בחברה הערבית והסכנות הטמונות בהם לחברה הישראלית ולביטחון הלאומי, משקפים את הרפיון שאחז במשרדי הממשלה, המשטרה ורשויות האכיפה, בטיפול במצוקותיה של החברה הערבית בכלל ובמשפחות הפשע ובגורמים העבריינים החמושים בפרט.

רפיון זה אינו מקרי. הוא בא לידי ביטוי מעשי ומכוון, בין השאר, באמצעות [קיצוץ נרחב](#) בכספי תוכניות חומש (549 ו-550) שנועדו לפיתוח החברה הערבית ולמניעת פשיעה ואלימות, ואי-העברת מענקי האיוון המגיעים לרשויות המקומיות הערביות. גם תוכנית החירום הלאומית הרב-שנתית, "מסלול בטוח", למיגור הפשיעה והאלימות בחברה הערבית, אשר יושמה בהצלחה במהלך שנת 2022, הופסקה על-ידי השר לביטחון לאומי והושבה לפעולה רק

בשלהי 2023. כך גם הכוונה לסגור את מרכז המידע לחירום בחברה הערבית, שהוקם בכפר קאסם בתחילת המלחמה, מעיד על המגמה הכללית מצד משרדי הממשלה.

ראש המטה למלחמה בפשיעה ובאלימות במשרד ראש הממשלה, עו"ד רואי כחלון, שמונה לתפקידו באוגוסט 2023, פרסם בתחילת 2024 הצעה מפורטת לתוכנית להתמודדות עם מקרי הרצח והאיומים הנובעים מהם. הוא הציג את התוכנית בפני שירות הביטחון הכללי, משטרת ישראל, המטה לביטחון לאומי, וגורמים נוספים. תוכנית זו, שפורסמה ברבים, מציעה כי אחזקת נשק בלתי חוקי תוגדר עבירת ביטחון, בהתאם לסיכון הנובע מנשק היוצר סיכון מיוחד (כמו "נשק לפגיעה המונית"), ובהתאם לתבחינים שונים שעל פיהם תוגדר אחזקת נשק כיוצרת סכנה ביטחונית. זאת, במטרה לאפשר נקיטת הליכים משפטיים וצעדי אכיפה מתאימים כלפי ארגוני פשע ועבריינים, [שעל כה יוחדו לארגוני טרור](#): מעורבות שב"כ בחקירות, שימוש נרחב במעצר עד תום ההליכים, החמרה בענישה, סנקציות כלכליות, והתייחסות לעברייני הנשק העצורים כאסירים ביטחוניים.

ברם, ההצעה שהעלה ראש המטה למלחמה בפשיעה ובאלימות טרם הפכה לתוכנית מעשית. כחלק מהגישה הכללית, מאז כינונה, הממשלה עדיין לא גיבשה מדיניות כוללת לצמצום התופעה של ריבוי האמל"ח הבלתי חוקי ולמאבק בפשיעה ובמקרי הרצח בחברה הערבית. התקציבים שהוקצו עבור תוכניות החומש שנועדו להתמודד עם האלימות והפשיעה - הוקפאו על-ידי שר האוצר וטרם הופשרו; הסיוע של השב"כ למשטרת ישראל במאבק בפשיעה החמורה, בחשיפת אמל"ח ובחקירות - טרם הוסדר; העובדים במערכת אכיפת החוק (למשל ברשות המסים), חוששים או נמנעים מהפעלת סמכותם כלפי גורמים המזוהים עם ארגוני הפשע, משום שאלה מפילים חיתתם עליהם; שיתוף הפעולה בין המשרד לביטחון לאומי וגורמי האכיפה לבין ראשי הרשויות המקומיות, החיוני להתמודדות עם הפשיעה, נותר לוקה בחסר. זאת, בין היתר, בשל חוסר האמון של ראשי הרשויות בשר העומד בראש המשרד, על רקע עמדותיו העוינות והפומביות כלפי החברה הערבית.

למספר מקרי הרצח המתרחבים בהתמדה מזה כשנה ומחצה, ולמגמת העלייה המעריכית הצפויה בהם, יש השפעה פסיכולוגית-חברתית: האזרחים הערבים חשים חוסר ביטחון אישי ופיזי באופן המשפיע על שגרת חיי היומיום שלהם, ועל ירידה במידת האמון שלהם במדינה ובמוסדותיה. הם מביעים תסכול ומפרשים את אדישות המדינה לגורלם ואת חוסר המעש למיגור הפשיעה וצמצום מספר הקורבנות, כמדיניות מכוונת של הממשלה, המוכתבת על ידי שרי הימין הקיצוני בממשלה.

על רקע מציאות זו, הציבור הערבי ומנהיגותו הארצית והמקומית משמיעים מחאה חריפה וביקורת קשה על מדיניות הממשלה ועל אוזלת היד של המשטרה. הם דורשים מרשויות המדינה לפעול ללא שהות ובנחישות, כדי לבלום את ארגוני הפשיעה שהשתלטו על רוב תחומי החיים, משבשים את שגרת החיים וזורעים ייאוש ופחד בקרב התושבים.

סיכום והמלצות

ראש המטה למלחמה בפשיעה הערבית במשרד ראש הממשלה, עו"ד רואי כחלון, סיכם את המצב השורר כיום בחברה הערבית והגדירו כ"[אובדן משילות של מדינת ישראל](#)". הוא הסביר, שארגוני הפשיעה השתלטו על החברה הערבית ו"הפכו להיות הגורמים המשפטיים וגורמי האכיפה לטיפול בפסקי הבוררות - הם מנהלים פרוטקשן וגביית חסות".

החברה הערבית בישראל היא מיעוט שומר חוק, המבקש להעמיק את השתלבותו בחיי החברה והמדינה. ברם, הפשיעה החמורה ומעשי הרצח הרבים המתחוללים בקרבו, מחלישים אותו מאוד מבחינה חברתית וכלכלית. ההזנחה הממושכת מצד המדינה בטיפול בפשיעה, וביתר שאת בשנה וחצי האחרונות, גורמת למשבר אי-אמון חריף עמה. משבר זה עלול לחזק את מעמדם של גורמים רדיקליים אנטי מדינתיים בחברה הערבית ולהביא להרחבת התמיכה הרעיונית והמעשית בהם.

מציאות זו, בצד הימצאות אמל"ח רב ומגוון ברשות ארגוני הפשיעה ועבריינים שונים, מהווה איום על החברה בישראל בכללה ועל הביטחון הלאומי. היא עלולה להתפרץ בדרכים אלימות מעבר לחברה הערבית ולגלוש אל מחוץ ליישובים הערביים, ולערער את היציבות ואת ביטחון הפנים. סכנות אלה מחייבות שינוי מגמה מוחלט ומהיר. על הממשלה ורשויות אכיפת החוק להכיר באיום ביטחוני אסטרטגי זה. נדרש לטפל בו בקדימות, גם תוך כדי המלחמה הנמשכת, באמצעות מימוש תוכניות החומש הקיימות למאבק בפשיעה (תוכנית 549 ו-550) וחיזוק יכולותיה של המשטרה, לרבות בתחום כלי המעקב הטכנולוגיים ובתחום המשפטי, הנדרשים לאיסוף ראיות וקידום חקירות פליליות.

שידוד מערכות מלא בתחומים אלה הוא צו השעה.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט